

Sumari

Presentació: **pàg. 3**

XTEC Ràdio: **pàg. 4**

El Llenguatge Sonor: **pàg. 6**

Activitats: **pàg. 15**

El projecte: **pàg. 19**

Sessió final: **pàg. 20**

Notícies: **pàg. 21**

Índex de continguts

1. Presentació

2. El projecte XTEC Ràdio

3. El llenguatge sonor

La Música, els efectes sonors i el silenci

4. Activitats:

Relacionar musiques

Crear un espai sonor o una història sonora

5. El projecte

6. Sessió final

7. Notícies

1. Presentació

Aquesta és la darrera sessió del curs 2005-2006. A l'anterior es va començar els apartats del llenguatge radiofònic i/o sonor amb la veu. En aquesta darrera sessió del SAIP trobareu els altres tres elements del llenguatge radiofònic: la música, els efectes sonors i el silenci.

Cadascun d'ells amb unes funcions expressives i/o narratives que semblen força interessants, sobretot per persones que treballem el dia a dia amb la comunicació sonora a les nostres aules, comunicant amb els nostres alumnes.

Hi ha molt més contingut per aprendre sobre la ràdio. Aviat estarà a punt la web de la ràdio del Departament d'Educació: XTEC – Ràdio. També podeu consultar una petita bibliografia:

El Lenguaje Radiofónico, Armand Balsebre, Ed. Catedra (ISBN: 8437621771)

Redaccion y Locución en los medios audiovisuales, Juanjo Perona y Amparo Huertas,

Ed. Bosch (ISBN: 84-7676-543-6)

Hi ha altres llibres sobre la ràdio, però pocs que tractin el llenguatge radiofònic com aquests.

Us fem partíceps, també, de l'inici el proper curs de la XTEC Ràdio, que té com a objectiu promoure la ràdio als centres educatius a partir del treball de la llengua oral.

Ha estat un curs monotemàtic sobre el tema del so i de la ràdio. Esperem haver-vos fet descobrir un món ple de màgia i d'imaginació. La nostra intenció era recuperar el temps en que aquest mitjà ha estat oblidat. Nosaltres hem disfrutat fent-vos partíceps d'aquesta il·lusió. Volem iniciar un proper curs amb un projecte nou que impulsi aquest mitjà i mostri les seves capacitats didàctiques en el món de l'educació: XTEC Ràdio.

El SAIP inicia una nova etapa l'any vinent. Un canvi organitzatiu que comporta que els seminaris passin a formar part dels plans de formació de zona. Això vol dir una plena autonomia per a cada seminari que s'organitzarà des de cada Servei Educatiu. Creiem fermament en aquesta autonomia, i que implica una coordinació i una col·laboració o cooperació de tots els seminaris d'audiovisuals.

Haurem de fer un esforç i construir un espai de comunicació i relació entre els diferents seminaris per tal de conèixer i col·laborar amb els treballs de cadascun.

Aquest esforç l'haurem de compartir els Seminaris, els Formadors, els Coordinadors Territorials d'Audiovisuals, els Serveis Educatius, i els Serveis Centrals. Serà bo per la implantació de l'Educació en Comunicació, aquest treball compartit i a l'hora heterogeni.

Nosaltres, l'equip de la revista, continuarem preparant-la, però pel proper curs serà digital.

Res més, desitjar-vos una bona tarda i que disfruteu amb els audiovisuals.

Bon SAIP

L'equip de la revista

 Us aconsellem que consulteu aquesta revista a través de la versió electrònica, documents *.pdf). Hi trobareu nombroses referències a informacions ubicades a la xarxa i simulacions d'activitats. Podeu accedir-hi des de:
<http://www.xtec.net/audiovisuals/sav/saip06/sessio5/revista5.pdf>

2. El projecte XTEC RÀDIO

El projecte XTEC – Ràdio pretén promoure l'ús de la ràdio a tots els centres educatius de Catalunya, per tal de fomentar l'ús de la llengua catalana parlada i escrita com un instrument de comunicació.

L'objectiu del projecte XTEC – Ràdio és posar a l'abast de les escoles i instituts una eina pràctica per a ampliar el coneixement de com fer ràdio, alhora que es dona un model de ràdio de qualitat com a contenidor dels programes elaborats en els centres docents.

Els centres educatius que hi participin elaboraran els programes de ràdio propis del centre i que seran emesos pel Departament d'Educació a través de la XTEC – Ràdio, aquests programes estaran elaborats pels nens i nenes del centre.

Aquest projecte contempla quatre branques de treball:

1- Portal educatiu XTEC – Ràdio.

En aquest portal s'inclouran diferents apartats sobre la ràdio. Ha de ser un espai web on es pugui trobar tot allò relacionat amb la ràdio i l'escola: espais tècnics, configuracions, organització,

gèneres, teoria del llenguatge radiofònic, etc.

Hi haurà pàgines de propostes de treball a l'aula, propostes didàctiques diverses, i materials de contingut radiofònic per aprendre a fer programes de ràdio. Aquests materials seran del tipus: com fer una entrevista, com fer un dramàtic, o com fer un conte.

Hi haurà materials sonors descarregables per a ús dels centres en la confecció dels propis programes: sintonies, músiques, efectes, etc.

2- Emissora de Ràdio per Internet: XTEC – Ràdio.

La programació d'aquesta emissora farà d'altaveu dels treballs dels alumnes dels centres educatius amb la funció d'un contenidor de ràdio de qualitat que servirà de model per als continguts que des dels

centres enviïn per a la seva emissió. Aquesta emissora tindrà una sintonia i un logotip que l'identificarà. Les emissions es faran a través del servidor de vídeo de la XTEC.

La participació en el projecte implicarà una inscripció per part dels centres i una col·laboració entre els centres inscrits i el Departament d'Educació.

Les emissions seran en un principi de prova amb arxius sonors dels centres escolars que actualment ja estan fent ràdio.

3- Les maletes de Ràdio

Els centres participants rebran una maleta amb equips per a elaborar els seus programes radiofònics. Aquesta maleta tindrà una configuració versàtil per a poder fer-la servir per altres usos: teatre, audicions o d'altres actes que el centre pot programar.

A més de la maleta es lliurarà un material de tipus marxandatge que identificarà als alumnes i al centre com a corresponents de la XTEC – Ràdio. Des de carnets de periodistes fins a les carxofes per micròfons, enganxines, etc. Amb aquest material es vol donar identitat a una marca de ràdio.

4- Podcasting

Els centres disposaran d'aquest servei per tal de poder pujar aquells programes que considerin interessants per a ser exposats. Aquest serà un servei dinàmic de podcasting tipus "loudblog". Aquest servei permetrà que els centres inscrits en el projecte puguin difondre els seus arxius sonors i fer comentaris del publicats per altres centres. Els programes es catalogaran a partir d'un sistema que oferirà la mateixa pàgina de podcasting, per tal de facilitar la seva localització.

Els usuaris podran syndicar-se per tal d'obtenir informació actualitzada de les diferents publicacions i poder-ne fer la descàrrega automatitzada.

En la mateixa línia, el projecte XTEC Ràdio preveu poder promoure la col·laboració de les ràdio locals i comarcals amb els centres educatius. Aquesta col·laboració s'emmarcarà dins els plans d'entorn que han iniciat recentment el Departament d'Educació i els Ajuntaments a diferents llocs de Catalunya. Aquesta col·laboració tindrà caràcter diferent en funció del lloc i la seva situació.

Aquest projecte tindrà diferents fases de desenvolupament. En una primera fase es farà el pilotatge amb centres de cada servei territorial que tenen una experiència en fer ràdio escolar. A aquests centres se'ls lliurarà una maleta amb l'equipament radiofònic. Els centres lliuraran les produccions que vagin fent per tal de ser emeses per la XTEC – Ràdio. Per tant aquest projecte s'anirà construint poc a poc entre tots els centres que hi participin.

En una segona fase es preveu una inscripció oberta a tots els centres que vulguin participar. En aquesta segona fase es pretén tenir el portal amb força material tant sonor com didàctic, que els centres podran utilitzar per a les seves produccions.

A mida que al portal de la XTEC- Ràdio es vagin afegint productes i tutorials sobre com fer determinats tipus de programes o bé com es configuren determinats gèneres radiofònics, es faran encàrrecs als centres educatius de tipus de programes, per exemple encarregar contes, entrevistes, informatius, etc. Aquests encàrrecs tindran una projecció sobre la XTEC -Ràdio que permetrà construir una graella de programació estable en les seves emissions. En aquesta fase es pot iniciar, també, una xarxa de corresponsalies amb un treball col·laboratiu en que els grups d'alumnes dels centres faran de corresponsals per a la programació de la XTEC- Ràdio.

En una darrera fase es podran implementar connexions en directe des de diferents centres per a realitzar diferents programes: des de connexions per a explicar el temps, a donar notícies en directe o bé realitzar tertúlies i/o debats entre nois i noies de diferents centres de Catalunya sobre un mateix tema.

- 🔗 *Trobareu una presentació en power point del projecte a:*
http://www.xtec.net/~jmartine/xtec_radio.ppt
- 🔗 *Trobareu la pàgina web provisional, en un espai temporal a:*
<http://phobos.xtec.net/xgomez/xtecradio/index.php>
- 🔗 *Aviat i de forma més definitiva a <http://www.xtec.cat/radio>*

3. El llenguatge sonor

A la sessió anterior es va iniciar una sèrie amb continguts de llenguatge radiofònic, en aquesta sessió farem la part de la música, els efectes sonors i el silenci.

Cadascun d'aquests elements del llenguatge radiofònic té una importància cabdal en el mitjà. Tan a nivell expressiu com narratiu. Cal tenir en compte que actualment aquests elements no s'utilitzen en totes les seves possibilitats i dimensions en el mitjà ràdio. Però que amb el seu bon ús es pot fomentar la imaginació i la màgia. Tal i com diu el Professor Isidro Moreno:

Perquè la ràdio és màgia, i la màgia té molt a veure amb la imaginació...

I això és el que fa la ràdio, posar en marxa la nostra imaginació...

3.1 La música

Des dels primers temps de la radiodifusió es va començar a veure el paper d'importància que la música podia assolir a la ràdio. Tant era així que hores d'ara ens és difícil imaginar-nos aquest mitjà sense la música.

El 1915, David Sarrons Sarnoff escrivia aquestes paraules tan aclaridores:

" Jo tinc un pla amb el que la ràdio es podria convertir en una utilitat domèstica, de la mateixa manera que es fa amb un gramòfon o un piano. La idea consisteix en portar música a dins de les cases a través de les ones de ràdio... L'aparell receptor pot construir-se amb la forma d'una caixa de música senzilla que tindria la facultat de sintonitzar diferents longituds d'ona (...) A més de música, seria bo emetre altres temes com per exemple conferències i diàlegs".

La ràdio fou inicialment un altaveu de la música. La música a l'aire lliure o dins un local era captada i difosa en directe per la ràdio. Per raons tècniques les emissores havien de traslladar els micròfons fins a les sales on actuaven els grups musicals.

Més endavant les emissores van adaptar acústicament els seus estudis per instal·lar i ubicar grans orquestres, grups de càmera, cors, etc. Les emissores van crear, fins i tot, grups propis amb aquestes intencions. Amb l'arribada del disc, del fil magnètic i més tard de la cinta magnètica, la ràdio tenia tota la "música" al seu abast. Es van multiplicar els programes. Va arribar a comentar-se que la ràdio era música. Malgrat això la ràdio seguia sent un mitjà que usava la música creada per una tècnica aliena.

Un pas més va ser la creació de composicions especialment per a ser difoses per la ràdio. El compositor pensava en la ràdio com quan composava per a un grup de càmera o una gran orquestra. Era una aproximació al món de la ràdio, però des de l'exterior. No es partia de la ràdio com la generadora del so musical, sinó que era interpretada per altres instruments que utilitzaven la ràdio com a mitjà difusor.

El pas definitiu es va donar amb la creació de la música electroacústica en estudis i laboratoris sonors de ràdio. Era una música pròpiament radiofònica. Aquesta nova situació propicia que s'augmenti el nombre d'emissores de ràdio, d'espais exclusivament musicals, i l'aparició d'emissores especialitzades en música.

Com s'ha explicat, la música va tenir ben aviat un lloc destacat a la programació radiofònica. No podia ser menys i sobretot en un mitjà de comunicació oral, ric en possibilitats expressives, ja

que, amb expressió de Barthes, la música no és una altra cosa que una "qualitat del llenguatge".

Malgrat això, no es tracta d'una qualitat poètica o semiològica, no guarda relació amb cap metallenguatge, sinó que actua de manera directa sobre les estructures psicològiques de l'individu al ser un camp de significació i no un sistema de signes, amb elevat poder d'evocació i amb gran capacitat de suggerir.

La imatge de la música és polisèmica, no perquè ofereixi diversitat de significats, sinó perquè permet diferents significacions segons els diferents contextos. És precisament el context el que delimita el camp poètic musical, per oposició al llenguatge articulat en el que les relacions contextuais es troben molt més determinades quan a la significació.

Malgrat el caràcter autònom de la música en ella mateixa, l'ús que se'n fa a la ràdio és per realçar altres elements o dels que se n'aprofita per a realçar-se .

Funcions de la música a la ràdio

La música a la ràdio exerceix diferents funcions, segons el context en que se la situï. És important ressaltar el fet del "context", ja que el fragment i/o el tema musical triat, difícilment serà autònom en un mitjà de comunicació que construeix el seu missatge amb d'altres missatges sonors, sigui la paraula, els efectes i el silenci.

La majoria dels autors, que parlen del tema musical a la ràdio, coincideixen en marcar el seu caràcter polisèmic, en la necessitat de valorar el context per a determinar el seu significat... Però aquesta sincronia teòrica no és suficient per a poder elaborar una tipologia de les funcions de la música radiofònica. Es podrien fer diferents tipologies segons els autors i tractats, però podem utilitzar i utilitzarem una proposta , la més estandarditzada possible:

Funció sintàctico-gramatical

Té un caràcter organitzador de continguts. En aquesta funció, la música es presenta en fragments de curta durada i distribueix i remarca els continguts, idees, temes, personatges, ... La durada dels fragments musicals (menor o major) i la seva relació amb el context generarà diferents tipus de separacions o insercions musicals:

Sintonia: es tracta d'un fragment musical que apareix a l'inici i al final d'un programa. La durada d'aquest fragment acostuma a ser entre quinze i trenta segons.

La seva funció és identificar el programa i destacar el seu caràcter dins la graella de la programació, dels altres programes de l'emissora. Sovint, a més, la sintonia ens indica d'altres aspectes referents al programa: el seu ritme, el plantejament dels temes, etc.

L'elecció d'una sintonia per a un programa és un moment clau en la seva producció radiofònica, ja que és a través d'aquesta música que els oients el podran identificar, i explicar quin és el seu caràcter general. Una bona sintonia és aquella que no defrauda al final de l'emissió del programa, les expectatives originades.

Sovint aquestes sintonies esdevenen *caretas d'entrada* d'un programa quan a la música s'hi afegeix una veu de locutor anunciant les característiques del programa.

Cortina: És un fragment musical que determina un període de transició des d'una escena a una altra. D'una seqüència a d'altres o d'un tema a un altre.

En els programes informatius, la cortina és un conjunt de frases musicals, en alguns casos extrets de la mateixa sintonia, que s'utilitzen per separar blocs temàtics. En aquests casos, té una durada entre els 10 i 20 segons.

Podria ser semblant a la funció de les cortines del teatre, segons explica el professor Armand Balsebre: *tenen la funció d'ocultar al públic l'escenari mentre es fan els canvis de decorats per començar una nova escena.*

Ràfega: És una frase musical, que també pot formar part de la sintonia, i que separa aspectes dins d'un mateix bloc temàtic. Té una semblança a la cortina, que també separa però la seva durada es inferior, d'uns aproximadament 5 segons. S'acostumen a utilitzar molt sovint en el informatius, per separar blocs temàtics d'informació (nacionals, internacionals, etc.)

Cop Musical: És una frase musical extremadament curta o un fragment de 2 o 3 acords, amb una modulació tonal ascendent ("in - crescendo"). Produeix el mateix efecte que un cop, i s'utilitza per cridar l'atenció en un moment donat, per separar fragments sonors verbals que estan enllaçats pel locutor, o per destacar un determinat enunciat verbal, etc.

Funció programàtica

La música és l'objecte del programa o secció. Actualment hi ha una gran quantitat de programes i d'emissores en que la música és la protagonista de la seva programació. A la programació radiofònica, ens trobem amb quatre propostes diferents que ens mostren la música en funció programàtica :

Emissores ràdio – fórmula : en el dial radiofònic en trobem un seguit d'emissores que fan de la música l'objecte de la seva programació, les podem trobar de música clàssica, llistes d'èxits, pop, etc. Relacionar les emissores de format musical amb tipologia estàndard, no és gens fàcil. Algunes d'aquestes emissores emeten durant el dia una fórmula diferent que a la nit, o fan barreges dels tipus de formats.

Programes especialitzats en musicals: hi ha programes concrets de diferents emissores, dedicats a la música, tant pot ser a la música en general, com especialitzats en diferents estils de música. Darrerament, també existeixen programes especialitzats en un tipus de música i que insereixen espais amb diferents formats (concursos, reportatges, entrevistes, etc.)

Temes musicals programats en programes no especialitzats: Sovinteja molt que en diferents tipus de programes s'utilitzi la música per fer una pausa, suscitar la reflexió, estimular, etc.

Programes especials motivats per un esdeveniment d'actualitat: Un concert d'un grup famós, o organitzat amb un motiu especial pot motivar realitzar un programa musical especial.

El mateix professor Armand Balsebre en el seu llibre *El lenguaje radiofónico* ja ens adverteix que la funció de la música en el mitjà ràdio no és simplement aquests dos que hem acabat de mencionar. N'hi ha d'altres que són més específiques del mitjà i que es caracteritzen per la seva percepció radiofònica. Aquest context és el que afavoreix el codi imaginatiu, visual i que fa que la ràdio integri dues nocions ben clares:

- *la restitució d'una realitat interior i subjectiva de l'oient*

- *i una restitució d'una realitat objectiva i exterior*

Funció descriptiva ambiental

És la música que pertany a l'ambient, i que està justificada en el mateix moment de crear un guió. Actua com un instrument realista de creació d'un espai. Forma part d'aquella realitat que s'està descrivint. Per exemple, si modifiquem en presència o intensitat una música marcarem un canvi d'espai o de temps. En una discoteca, si baixem la música i va perdent presència, estem indicant a l'oient que estem canviant d'espai.

Funció descriptiva ubicativa

És la música que sense pertànyer a l'ambient i seguint unes convencions sonores narratives, trasllada mentalment a l'oient a un espai i acció determinada.

Actua com a vehicle que situa a l'oient davant un tema o lloc a partir d'associacions convencionals narratives. P. e. quina música ens traslladaria a un restaurant gallec?, i a Viena? i a una fira? etc. La peça triada, en aquests casos faciliten la comprensió de l'oient i beneficia l'estètica del producte radiofònic, malgrat l'acció pròpia del programa no contingui cap d'aquests temes musicals.

Sovint aquest ús de la música cau en els tòpics més fàcils, ja que és un recurs excessivament fàcil.

Funció descriptiva expressiva

La música defineix els estats d'ànim dels protagonistes o descriu l'atmosfera d'una acció. La música busca incidir en les sensacions i les emocions. Actua com un instrument de descripció subjectiva, ja que ens mostra l'univers interior d'un personatge o un sentiment que li produeix una determinada situació.

També com instrument de descripció visual, ja que a través dels perfils melòdics, la música descriu fenòmens atmosfèrics, moviments espacials,... És molt important tenir en compte el ritme de la peça que es triï.

La música en aquesta funció té infinitat de possibilitats. La feina més difícil del creatiu radiofònic és la selecció del tema o fragment que utilitzarà per reforçar una determinada sensació. Molt sovint ens podem servir de la tècnica d'analitzar les sensacions acústiques que ens genera determinades peces. És important lligar les imatges que ens suggereix el fragment triat amb la descripció que volem fer.

A vegades una mateixa música pot exercir diferents funcions a la vegada. Aquest fet es podria donar, per exemple, en el cas d'un reportatge d'un parc d'atraccions. La música de "carrusel" forma part de la realitat que s'està descrivint, ubica el lloc i, a més, pot despertar certes emocions en un receptor que, en escoltar-la, li porti records de la seva infantesa.

El muntatge musical

Els missatges radiofònics es formen a partir de la combinació dels diferents elements sonors. El fet que la veu i la música siguin els dos elements més usats a la ràdio actual fa que la seva combinació i muntatge sigui el més habitual a la ràdio actual.

Hi ha diferents punts que cal tenir en compte quan utilitzem en combinació o juxtaposició aquests dos elements:

El raccord: La interrelació entre música i paraula no sempre es vàlida amb qualsevol música, ni qualsevol veu en els muntatges músic – verbals. Cal tenir aquest punt molt en compte. Raccord, és una paraula que ens ve del món del cinema, i que significa que dos elements que intervenen – en aquest cas, a l'àmbit sonor- estiguin sotmesos a uns condicionants de continuïtat. Per tant en els muntatges on conviuen la música i la veu, caldrà vetllar per no només per aquesta continuïtat que parlàvem fa uns moments sinó també per la seva unió i els seus enllaços. Hi ha diferents tipus de raccord sonors:

Raccord de contingut: la veu i la música coincideixen en el mateix tema. (parlem de pau i de fons sona "Imagine". Parlem de rock català i de fons sona un grup que el formen.)

Raccord d'intensitat: el locutor adapta la intensitat de la seva veu a la música, o tria una música amb una intensitat apropiada .

Raccord tonal: El locutor adapta el to de la seva veu a la música, o a l'inversa, escull una música amb un to apropiat a la seva expressió oral.

Raccord rítmic: es dona quan hi ha continuïtat entre el ritme de la música i el ritme de la locució.

En els muntatges músic – verbals hi ha alguns inconvenients, des del punt de vista tècnic, que cal tenir presents:

- Posar de fons d'una veu, una música massa coneguda o molt impactant, que pot desviar l'atenció de l'oient, i que aquest, prefereixi escoltar la música enlloc de les nostres paraules.
- Col·locar de fons d'una veu, una música amb massa tons aguts, pot dificultar la descodificació de la veu.
- Utilitzar una música amb silencis massa llargs , tan que podria interpretar-se com problemes tècnics.
- Posar de fons una música amb massa accents.
- Posar de fons una música amb variacions d'intensitat massa pronunciades en pot generar problemes tècnics.

El recurs de la quadratura: Aquest recurs és totalment recomanable sobre tot si ens ho mirem des del punt de vista de l'estètica sonora i com el plaer d'escoltar sons.

El recurs de la quadratura consisteix en finalitzar la nostra locució per donar més presència a la música que hi ha de fons , just en un moment prefixat, i que es determina per la pròpia música (quan comença la veu del cantant, un instrument concret etc.)

Per recórrer a aquest recurs cal tenir en compte que s'ha d'haver fet una anàlisi prèvia de la música i del text, determinar quins són els millors moments en que la música ha d'estar de fons i/o en primer pla, això es fa sobretot a partir dels compassos i/o de les frases musicals, i per últim, adaptar el nombre i la durada de les intervencions a la música, amb l'objectiu de dir tot el que hem de dir, però aprofitant les prestacions que ens dona la música. Encara que la música la utilitzem com un acompanyament no és correcte passar-la de primer pla a segon pla quan ens sembli.

3.2 Els efectes sonors

La importància que se li ha donat a la veu i a la música han amagat el paper important del efectes sonors en el mitjà de la ràdio. Un mitjà cec i que aquest element ajuda a fer descripcions del paisatges sonors.

Cal diferenciar primer de tot entre un soroll i un efecte sonor. El soroll és un senyal aleatori i no desitjat que és present en el canal de transmissió, en el suport d'àudio, etc. El soroll el podem classificar segons sigui:

Soroll electrònic: el que produeixen els aparells que intervenen en la cadena de transmissió.

Soroll mecànic: el de baixa freqüència produït per motors i d'altres sistemes d'arrossegament que utilitzen els motors d'aparells com els giradiscs, el cassette, etc.

Soroll en els suports: en els discs, les cintes de cassette, sorolls produïts per la pols, pel desgast d'aquests suports.

Soroll produïts per les persones que intervenen en la producció radiofònica: cops als micròfons, a les taules, passar fulls, etc.

L'efecte sonor, en canvi, és un conjunt de formes sonores que recomponen la realitat, els objectes i/o altres sons de la realitat. És a dir, un conjunt de formes sonores representades per sons naturals o artificials, que recomponen objectiva o subjectivament la realitat, i desencadenen la percepció d'una imatge auditiva.

Les formes sonores d'un efecte es reconeixen, es capten, i s'interpreten per què en la realitat quotidiana van lligades a determinats objectes, animals, espais, paisatges, fenòmens meteorològics, etc.

Una imatge auditiva, és aquella sensació i/o percepció del món real o fictici que tenim a través d'un conjunt de sons que escoltem durant una emissió sonora.

És important diferenciar entre el que és una font sonora i un objecte sonor, tenint en compte que un efecte sonor no evoca una cosa, sinó que un so evoca a un altre so. També cal tenir present que en la descodificació que en fa l'oient dels efectes hi ha uns factors que són subjectius i que estan determinats per l'experiència i l'entorn de l'oient. Per altra banda hi ha efectes que no substitueixen ni evoquen cap realitat, es tracten simplement de sons recreats, sense significat i que responen moltes vegades a una convenció, per exemple els senyals horaris.

Els tipus de sons que podem usar com efectes sonors poden ser:

Sons naturals: són aquells sons en estat pur, com a conseqüència de l'existència dels éssers vius i de la natura, aliens a qualsevol procés tècnic.

Sons creats: són tots aquells que l'acció humana ha introduït en l'espai acústic. en funció del seu caràcter artificial, aquests tipus de sons actua amb una intencionalitat, sobretot de reconstrucció sonora.

Sons reconstruïts: són aquells que gràcies a la tecnologia podem enregistrar dels sons naturals i repetir a voluntat. Podríem definir-los com a fotografies de l'espai acústic i que –com es denomina en argot de la radio- enllaunar per reproduir més endavant.

Sons recreats: Són aquells sons que estan gravats en cintes o CD's i que es comercialitzen en centres comercials. Són recreacions de efectes o sorolls, normalment tancades, és a dir, no tenen possibilitats de canvis.

Tal i com cita el professor Juanjo Perona a la Web del CNICE el teòric del mitjà i professional del British Broadcasting Corporation (BBC) Robert McLeish en el seu llibre *Técnicas de creación y realización en radio* posa alguns exemples de com fer aquests efectes de forma artesana:

Líquids en un got: cal tenir en compte que no es pot aproximar gaire el got al micròfon per tal de no abocar-hi líquid a l'aparell. També cal considerar que a dins el got hi ha d'haver ja aigua per tal que soni de seguida.

Incendi d'un edifici: cal fregar contra el micròfon una mica de paper de cel·lofana i de tant en tant trencar pals de fusta.

Caminar a través de la neu: fregar i recargolar amb les mans un rotlle de llana o cotó, o bé fregar dos blocs de sal entre si.

Caminar per un camí de bosc ple de fulles: fregar amb les mans un rotlle de cinta de cassette vella, donant-li un ritme de petjades.

Així podríem fer un llistat gran de possibilitats que ens ofereix la creació sonora. En podem inventar un munt més. Actualment es recorre molt als efectes sonors ja enllaunats i que ens ofereixen les cases comercials. Fer-ho de forma artesana genera una creativitat molt bona.

Funció dels efectes

Igual que amb la música hi ha quatre funcions bàsiques i essencials en l'ús dels efectes sonors:

Funció descriptiva naturalista o descriptiva ambiental

Descriuen ambients i situacions físiques que acompanyen l'acció principal. Són suport del llenguatge verbal, i ajuden a augmentar la credibilitat del missatge sonor. Per exemple quan parlem del mar i posem efectes d'onades i gavines.

Funció descriptiva expressiva

Aquesta funció es dona quan l'efecte sonor té un valor comunicatiu per si mateix. Retraten una realitat al temps que transmeten un estat d'ànim. Accentuen el valor simbòlic del llenguatge radiofònic. Pot despertar a l'oient una emoció o sensació, igual que la música. Un exemple seria cops de martell continus, per exemplificar un mal de cap.

Funció narrativa

Són efectes sonors que poden identificar una determinada acció o un personatge en el relat. Formen part fonamental de la narració. Per exemple un caminar d'una persona que podem reconèixer fàcilment per la seva característica, i que no ens cal cap altre element per reconèixer de qui es tracta.

Funció ornamental

Quan els efectes fan una funció amb un valor accessori, i ajuden a reforçar l'ambient on passa l'acció. No són imprescindibles en la narració ni en l'acció. Per exemple els efectes d'una màquina fent el cafè en una cafeteria, i que no cal per situar l'acció en aquest espai o ambient.

No s'ha d'oblidar el convencionalisme cultural que ens obliga a reconèixer determinats efectes i relacionar-los amb conceptes concrets. Per exemple el pas del temps amb el so d'un rellotge.

3.2 El Silenci

No sembla massa lògic parlar de silenci en un mitjà on el so és el protagonista. Però en canvi el silenci té, en el llenguatge radiofònic, una importància narrativa, descriptiva i expressiva molt gran.

El silenci és un dels elements sonors que componen el llenguatge radiofònic. Habitualment es defineix com l'absència dels altres, és a dir, la no presència de la paraula, els efectes o la música. Aquesta definició exclou taxativament la capacitat expressiva que l'ús del silenci pot tenir en la ràdio.

En termes generals, el silenci s'ha considerat un element negatiu en la transmissió radiofònica. La seva aparició s'entén, sovint, com un problema tècnic en la transmissió, com la incapacitat d'expressió oral per part del locutor,... Així la tendència general ha estat la d'encadenar paraula darrera paraula, paraula amb música, etc. El més important és evitar el buit.

Hi ha teòrics de la comunicació que justifiquen aquesta cultura del no silenci com els hàbits que adopta la nostra cultura i societat àudio - visual de finals de segle XX, li nega el valor comunicatiu que té el silenci. Les persones en general no estem acostumades ni familiaritzades amb els seus codis.

El valor negatiu, doncs, d'aquest silenci està del tot injustificat, ja que aquest element del llenguatge sonor també ens aporta informació dins el missatge global. Cal observar-lo com una part de tot el que conforma el llenguatge radiofònic, i no com un element aïllat que s'hi pot afegir.

En el discurs verbal s'utilitza de diferents formes, com una *el·lipsi*, en la que s'eliminen un o més elements de la frase que no són importants i en el seu lloc s'hi posa un silenci. El sentit de la frase es completa pel context. Com un *ceugma*, figura retòrica que consisteix en substituir per un silenci un verb o adjectiu quan ja s'ha repetit anteriorment. Com un element de *reticència*, en la que es deixa una frase inacabada, amb un silenci.

El silenci es pot utilitzar en moltes situacions, tant en el text verbal com en altres situacions. Hi ha cops que el silenci també es pot traduir amb un so concret, P. e. un minut de silenci, i sona una campana. El silenci també pot representar alguna acció, o alguna persona, el silenci pot tenir una forta càrrega emocional, fins i tot pot estimular la reflexió.

Per tant podem deduir que al silenci li podem trobar unes funcions en el sí del llenguatge radiofònic:

Funcions del silenci

El silenci expressiu: es pot representar amb una frase (algú que diu el silenci de la gent davant d'una situació. Pot ser retòric, quan per exemple volem representar el silenci de la nit, i ho fem amb l'ajut d'altres sistemes sonors. Pot expressar estats emocionals i/o estimular les imatges auditives.

El silenci narratiu: pot tenir una funció narrativa quan elaborem una producció radiofònica quan: la utilitzem com a el·lipsi, és a dir, substituint una cortina o inserció musical, separant diferents seccions o diferents seqüències. També el podem usar en la construcció del temps radiofònic, facilitant els salts en el temps, cap endavant (flash forward) o cap enrera (flash back).

El silenci interactiu: és aquell que es produeix davant d'una pregunta, una reflexió,... Pot haver una provocació o que es generi de forma espontània.

El silenci i les pauses

En el llenguatge verbal radiofònic les pauses i el silenci poden generar confusió, tot i que hi ha diferències significatives com:

La pausa sorgeix del treball del ritme en la veu, mentre que el silenci pot estar exercint una de les seves funcions. Normalment la durada de la pausa és menor que la del silenci. Tot i que alguna vegada una pausa podria durar el mateix que un silenci. De tota manera el context facilita la seva comprensió.

Bibliografia:

- *El Lenguaje Radiofónico*, Armand Balsebre, Ed. Catedra (ISBN: 8437621771)
- *Redacción y Locución en los medios audiovisuales*, Juanjo Perona y Amparo Huertas, Ed. Bosch (ISBN: 84-7676-543-6).

Web del CNICE: <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/index.html>

4. Activitat:

Heu vist a l'apartat 3 que hi ha diferents referències a músiques en diferents funcions dins el llenguatge sonor. La proposta que es fa són dues activitats relacionades amb el tema de la música i dels efectes sonors.

La primera serà una pràctica del tipus “relaciona” i la segona és la construcció d'una història amb efectes sonors només.

4.1 Reconeixem músiques:

A continuació proveu de fer una relació entre les diferents músiques que hi ha enllaçades i el tipus de funció que poden tenir en un espai sonor.

Per a fer aquest exercici haureu d'estar connectats a Internet. Aquests són els enllaços:

1- <http://www.xtec.net/audiovisuals/sav/saip06/sessio5/activitat/musica1.mp3>

2- <http://www.xtec.net/audiovisuals/sav/saip06/sessio5/activitat/musica2.mp3>

3- <http://www.xtec.net/audiovisuals/sav/saip06/sessio5/activitat/musica3.mp3>

4- <http://www.xtec.net/audiovisuals/sav/saip06/sessio5/activitat/musica4.mp3>

5- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0204.mp3>

6- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0205.mp3>

7- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0206.mp3>

8- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0208.mp3>

9- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0210.mp3>

10- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0213.mp3>

11- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RASO0211.mp3>

12- <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque2/sonidos/RAS0212.mp3>

<i>Funcions de la música</i>	<i>Número de la peça</i>

Proveu de trobar quina funció fa cada música. Us recordem les possibles funcions que s'han explicat abans.

Funció sintàctico-gramatical

Funció programàtica

Funció descriptiva ambiental

Funció descriptiva ubicativa

Funció descriptiva expressiva

Les músiques s'han descarregat del Web del CNICE:
<http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/index.html> les veus són del professors Juanjo Perona i Àngel Rodríguez

4.2 Creació d'una història amb efectes sonors:

Ara proveu aquesta segona activitat. Té a veure amb els efectes sonors. Es tracta de construir una història amb efectes sonors. Podeu posar al final una música com si fos un efecte sonor amb una funció narrativa.

La situació que us proposem és un dia al matí a l'hora de llevar-se, anar al lavabo, i després anar a la cuina a preparar l'esmorzar.

Hem preparat un seguit d'efectes que s'han descarregat de la web del Banco de Sonidos del CNICE.

Si creieu que en falten en podeu buscar a:

<http://recursos.cnice.mec.es/bancoimagenes/sonidos/index.php> o crear-los vosaltres amb una mica de imaginació.

Això ho podem fer amb els nens i nenes provant de fer un inventari del sons que s'escolten en situacions diferents, i després creant diferents espais sonors o bé històries sonores.

Trobareu aquests arxius a la pàgina web:

<http://www.xtec.net/audiovisuals/sav/saip06/sessio5/activitat/efectes.htm>

els efectes que us hem seleccionat són:

- So de despertador (despertador.mp3)

aquí potser, faltaria algun efecte de passes o caminar cansat fins al lavabo, o encendre un llum.

- Obrir porta lavabo (obreporta.mp3)
- Encendre el llum del lavabo (fluorescent.mp3)
- Orinar al lavabo (pipi.mp3)
- Tirar de la cadena del wàter (cisterna.mp3)
- Entrar a la dutxa (manpara.mp3)
- Obrir l'aixeta de la dutxa (dutxa.mp3)
- L'aigua de la dutxa (dutxarse.mp3)
- Persona cantant sota la dutxa (noiacantant.mp3)

aquests dos darrers hauran de sonar simultaniament per generar l'efecte d'algú dutxant-se

- Algú rentant-se les dents (rentarsedents.mp3)
- Passes fins a la cuina (passes.mp3)
- Obrir porta nevera (portanevera.mp3)
- Obrir el bric de llet (bricdellet.mp3)
- Encendre el misto per encendre el foc (misto.mp3)
- Encendre el foc de gas (focdegas.mp3)

- Parant la taula (platsigots.mp3, exprimidor.mp3, tallapa.mp3, emissora.mp3)
- Surt el cafè (fentcafe.mp3)
- Posant el cafè a la tassa (lletatassa.mp3)
- Remenant el cafè (copdecullera.mp3)

Si creieu que falta algun so complementari el podeu afegir.

Els efectes sonors s'han descarregat del Web del CNICE:
<http://recursos.cnice.mec.es/bancoimagenes/sonidos/index.php> |

En aquesta web en trobareu més, o bé en podeu crear de nous, pot ser una experiència ben interessant. Aquesta activitat amb nois i noies del cicle superior és ben interessant.

5. El projecte

Som a l'espectativa de saber quins SAIP continuaran el proper curs. Hores d'ara només sabem que gairebé tots els seminaris tindran continuïtat el proper curs. Això vol dir que els projectes o treballs que estem preparant pel curs vinent es podran realitzar.

Cal donar l'empenta final a la sessió d'avui. Deixar enllestida l'estructura del treball pel proper curs i l'arrencada inicial per la primera sessió ens facilitarà començar l'any vinent.

Hi ha diferents propostes que ens han anat arribant:

- Treballar en programes i materials TIC pel desenvolupament del currículum escolar
- Elaborar diferents programes de ràdio en els centres educatius participants
- Treball variat sobre: " com mirar la TV", Edu3TV, elaborar un catàleg de recursos audiovisuals
- Elaborar materials sobre la utilització audiovisual de diferents programes i les seves possibilitats educatives (power point, fotoangelo, Studio8)
- Elaborar un programa de ràdio setmanal amb els centres participants al seminari.
- Disseny de tallers audiovisuals als centres educatius
- Desenvolupament de competències bàsiques audiovisuals
- Treballar els "nostres indrets" de forma audiovisual
- A partir del treball de cada centre fer un mapa de la situació dels audiovisuals a la zona i començar a fer propostes de treball en audiovisuals
- Organitzar la setmana dels audiovisuals als CEIP de la zona
- Elaboració d'un programa d'activitats audiovisuals per cicles

Aquestes són algunes de les propostes que han anat sorgint en les darreres sessions de SAIP. Alguns SAIP ja han començat a preparar la feina per poder-la continuar el proper curs.

Des de Serveis Centrals i els Coordinadors Territorials d'Audiovisuals haurem de configurar una eina que ens serveixi per a poder intercanviar informació i treballs elaborats per fer comunitat d'audiovisuals.

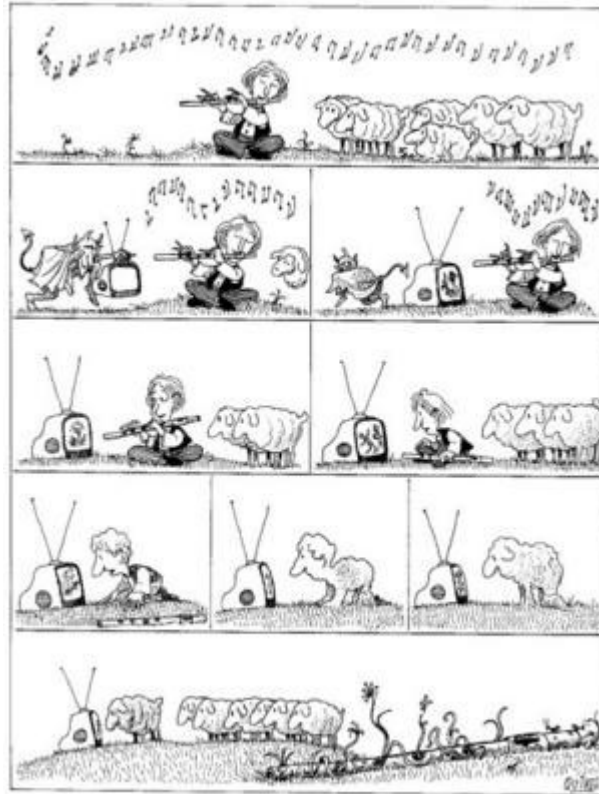
Esperem les vostres propostes definides.

Us desitgem que aquest estiu us sigui profitós.

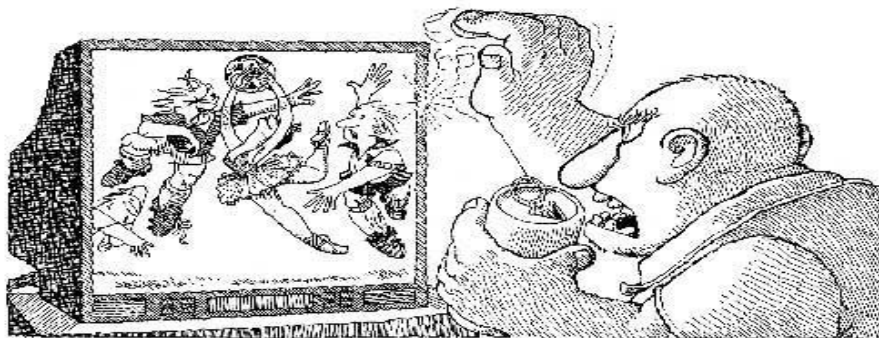
6. Sessió final

No volem acabar aquesta sessió sense una reflexió profunda que ens proporcionen grans pensadors de la matèria

Quina cultura volem?

Com evitar la tragedia?

«¡¡¡OTTIRÁ VEZ LA MALDITA INTERFERENCIA DEL MALDITO CANAL CULTURAL!!»

Si voleu podeu visitar aquestes dues pàgines que us proposem

<http://www.clubcultura.com/clubhumor/quino/pelismafalda/>

http://www.tv5.org/TV5Site/la_linea/index.php?numero=2

7. Notícies

7.1 Mostra de produccions audiovisuals als centres escolars **LaMostra**

El dia 2 de maig es va tancar el termini de lliurament de treballs a la mostra d'audiovisuals. Volem agrair la vostra participació.

S'han presentat uns 285 treballs, repartits de la següent manera en les diferents modalitats:

38 treballs de ràdio, 111 treballs de fotografia i 136 treballs de vídeo.

Avui mateix, dia del seminari, es publiquen totes les obres presentades a Internet a l'adreça <http://www.xtec.cat/audiovisuals/mostra2005/index.htm>

El dia 2 de juny es farà el lliurament de premis de forma virtual i per Internet.

7.2 Experiències de centres

Com cada curs, us recordem que els espais d'intercanvi d'experiències de centres són una de les millors vies d'innovació i de formació entre iguals: presenten estratègies educatives i propostes de treball realistes, que estan donant bons resultats a les aules. Són la base d'algunes sessions de SAIP, com per exemple, la pàgina de propostes de treball a l'aula.

Us convidem a fer-nos arribar una breu ressenya d'aquella activitat que hagi funcionat, on els nois i noies hagin après. Contacteu amb: smav@xtec.net.